

Justitiedepartementet
103 33 STOCKHOLM

ju.remissvar@regeringskansliet.se
ju.L2@regeringskansliet.se.

Er beteckning: Ju2021/01883

SOU 2021:36 Godemän och förvaltare - en översyn

(dnr Ju2021/01883)

Länsstyrelsen Värmland yttrar sig över Godemän och förvaltare – en översyn, SOU 2021:36.

Avgränsning

Länsstyrelsen Värmland (fortsättningsvis Länsstyrelsen) begränsar sitt yttrande till de delar av utredningen som berör ställföreträdare för ensamkommande barn.

Ställningstagande

Länsstyrelsen tillstyrker de delar av utredningens förslag som berör ställföreträdare för ensamkommande barn.

Länsstyrelsen yrkar att utredningens förslag om att ett tillägg görs i 2 § första stycket lagen om god man för ensamkommande barn (2055:429) för att säkerställa att en god man förordnas för ensamkommande barn, oavsett om barnet söker uppehållstillstånd i Sverige eller inte, införs så skyndsamt som möjligt. Detta för att förhindra att ytterligare ett stort antal barn står utan ställföreträdare vid ankomsten till Sverige och därmed löper en påtaglig rättsförlust. Länsstyrelsen anser att det är angeläget att införa ett förtydligande innan den 1 januari 2023 och förordar att tydliggörandet införs så snart som möjligt under nästa år/år 2022.

Samordning av regelverken

För att få ett tydligare och mer samstämmigt regelverk anser Länsstyrelsen att man i samband med den större översynen sammanför regelverken gällande ställföreträdarskap i en sammanhållen lagstiftning. Varför en egen lagstiftning ska behövas avseende just målgruppen ensamkommande barn är enligt Länsstyrelsens mening svårt att motivera och strider dessutom mot normaliseringsprincipen.

Den rättsliga skillnaden mellan gode män för ensamkommande barn och andra gode män är att en god man för ett ensamkommande barn också är ställföreträdande vårdnadshavare med ansvar för barnets personliga angelägenheter. För att tydliggöra denna skillnad vore det enligt Länsstyrelsens mening önskvärt att denna typ av godmanskap fick en egen benämning och reglerades i en egen paragraf i föräldrabalken.

I kommande avsnitt följer en utförlig beskrivning av skälen till Länsstyrelsens ställningstagande.

12 Utbildning för ställföreträdare

Länsstyrelsen tillstyrker förslaget att ta fram en nationell introduktionsutbildning som också görs obligatorisk.

Uppdraget som god man åt ett ensamkommande barn ställer höga krav på personlig lämplighet och kvalifikationer för att kunna vägleda och stötta barnet på ett lämpligt sätt i kontakten med olika myndigheter och andra samhällsaktörer.

Uppdraget som god man för ensamkommande barn enligt lagen (2005:429) om god man för ensamkommande barn (Lgeb) utmärker sig jämfört med uppdraget som god man enligt 11 kap. 1§ FB på så vis att det även omfattar rollen som vårdnadshavare åt barnet och inte enbart förmyndare. Det innebär att det i uppdraget ingår att även företräda barnet i personliga angelägenheter och att se till att barnets behov av omvårdnad, trygghet och en god fostran blir tillgodosedda. På grund av uppdragets speciella karaktär och komplexitet förordar Länsstyrelsen att särskilda kvalifikationskrav införs för uppdraget som god man åt ensamkommande barn i form av krav på en genomförd fördjupad utbildning.

13 Stöd till ställföreträdare

Länsstyrelsen bedömer att tillgången till relevant vägledning och stöd i uppdraget som god man för ensamkommande barn är av stor vikt. Av den anledningen vore det önskvärt att ytterligare tydliggöra vilken instans som gode män kan vända sig till för stöd och vägledning. Utredningens förslag att detta ska ske genom överförmyndarens allmänna serviceskyldighet bedöms av Länsstyrelsen som otillräckligt och Länsstyrelsen förordar alternativet att överförmyndarnämnderna får ett uttalat vägledningsansvar, alternativt att den föreslagna statliga myndigheten får i uppdrag att möta behovet av vägledning på annat sätt.

14 När ställföreträdaren vill avsluta sitt uppdrag och när ställföreträdaren avlider

Överföring och entledigande vid försvinnande

Länsstyrelsen anser att det skulle behöva införas en skyldighet för gode män för ensamkommande barn att kvarstå vid sitt uppdrag under en viss period efter att ett barn har försvunnit, förslagsvis minst tre månader.

Länsstyrelsen anser att regelverket för under vilka förutsättningar som gode män för ensamkommande barn ska entledigas i händelse av att barnet

försvinner behöver tydliggöras. I Lgeb 5 § framgår att ett godmanskap ska upphöra om barnet varaktigt lämnar landet eller om det är uppenbart att god man av någon anledning inte längre behövs. Vad som ska gälla i händelse av att barnet försvinner och inte går att nå är dock inte tydligt reglerat.

Enligt gällande regelverk (FB 16 kap 2 §) överförs ärendet i ett sådant läge till överförmyndarnämnden i Stockholm. Hur länge den gode mannen ska kvarstå på sitt uppdrag i ett sådant läge är dock otydligt. Eftersom det hör till den gode mannens uppdrag att ansvara för barnets personliga angelägenheter bör den gode mannen i händelse av ett försvinnande åläggas att redovisa till överförmyndaren vilka åtgärder som vidtas för att återfå kontakten med barnet och hur kontakterna har sett ut med andra viktiga aktörer runt barnet. Först efter att det står klart för överförmyndaren att den gode mannen bidragit aktivt i arbetet med att i samverkan med andra aktörer försöka få kontakt med och påträffa barnet, och att ytterligare ansträngningar från gode mannens sida inte kan väntas leda till att barnet påträffas, bör det från överförmyndarnämndens sida vara aktuellt att avsluta förordnandet.

15 Professionella ställföreträdare

Länsstyrelsen tillstyrker förslaget att tydliggöra under vilka förutsättningar anställda ställföreträdare ska kunna förordnas. Avseende målgruppen ensamkommande barn bedöms det fördelaktigt att vid behov kunna utse anställda gode män för att säkerställa den kompetens som krävs för uppdraget. En reglering gällande möjligheten att utse anställda gode män bör enligt Länsstyrelsen även möjliggöra en sådan lösning utan särskild begränsning i de fall ett barns behov av lämplig ställföreträdare inte skyndsamt kan tillgodoses på annat sätt. Länsstyrelsen anser att principen om barnets bästa måste gälla i dessa fall. Det kan till exempel gälla en mindre kommun som har svårt att lösa behovet på annat sätt eller i händelse av en oförutsedd ökning av antalet asylsökande ensamkommande barn då möjligheten att utse anställda gode män kan vara en viktig möjlighet för att kunna möta ett ökat behov.

27 Ställföreträdare för ensamkommande barn

Länsstyrelsen tillstyrker förslagen att en god man ska förordnas för ensamkommande barn oavsett om de söker uppehållstillstånd i Sverige eller inte – och barn som ska stanna ska snabbt få en särskilt förordnad vårdnadshavare. Länsstyrelsen förordar att tydliggörandet införs så snart som möjligt under 2022.

Lgeb tar sin utgångspunkt i att ensamkommande barn som söker asyl i Sverige har behov av en ställföreträdare. Som utredningen uppmärksammar är det inte enbart asylsökande ensamkommande barn som kan vara i behov av en god man. Det kan gälla minderåriga EU-medborgare men också ensamkommande barn som kommer till Sverige som kvotflyktingar med beviljat uppehållstillstånd vid inresa.

Det är förvisso positivt att utredningen gör bedömningen att den gällande lagstiftningen avseende god man för ensamkommande barn är tillämplig även i dessa fall. Om detta råder det delade meningar då SKR gör en annan bedömning¹ vilket i praktiken innebär att en stor grupp på cirka 200 ensamkommande barn varje år riskerar att stå utan ställföreträdare vid ankomsten till Sverige.

Möjligheten att utse gode män bör även kunna nyttjas i det läge då barnet först kommer i kontakt med svenska myndigheter, även innan barnet anvisats till en viss kommun. I detta ankomstskede står barnet idag utan ställföreträdare i kontakt med de olika myndigheterna vilket är problematiskt då barnet i detta skede befinner sig i en särskilt utsatt position och kan ha svårt att framföra viktig information till myndigheterna på egen hand. Det går dessutom inte att förutsätta att det ensamkommande barnet faktiskt har för avsikt att söka asyl i landet. Att en god man ska förordnas redan i detta tidiga skede bör därför enligt Länsstyrelsen tydliggöras i lagen. Vidare anser Länsstyrelsen att rätten till en ställföreträdare måste gälla med omedelbar verkan oavsett om barnet har för avsikt att söka asyl eller inte.

Utredningen föreslår att Lgeb:s tillämplighet i dessa fall tydliggörs genom ett tillägg i 2 § första stycket som klargör att en god man ska förordnas oavsett om det ensamkommande barnet söker uppehållstillstånd eller inte. För att ett sådant klargörande ska ha avsedd effekt för gruppen ensamkommande barn som kommer som kvotflyktingar anser Länsstyrelsen att det även skulle behöva innefatta ett tydliggörande om att en god man ska förordnas även om barnet har uppehållstillstånd vid ankomsten till Sverige om det behövs för att skyndsamt tillgodose barnets behov av en ställföreträdare.

Länsstyrelsen vill också påtala vikten av att ett sådant tydliggörande i lagstiftningen inför så skyndsamt som möjligt för att förhindra att ytterligare ett stort antal barn står utan ställföreträdare vid ankomsten till Sverige och därmed löper en påtaglig rättsförlust. Länsstyrelsen har kunskap om fall där det tagit över ett år innan ett barn har fått en särskilt förordnad vårdnadshavare. Utan vårdnadshavare kan inte barnet skrivas in i skolan och kontakterna med vården har försvårats då det inte har funnits någon vårdnadshavare som kan ge samtycke. Att vänta till 1 januari 2023 med att införa ett sådant tydliggörande framstår som omotiverat och Länsstyrelsen förordar att tydliggörandet införs så snart som möjligt under 2022.

Det mest önskvärda i dessa fall skulle vara att anpassa regelverket gällande särskilt förordnade vårdnadshavare så att en sådan kan förordnas direkt vid barnets ankomst. Åtgärder för att möjliggöra detta bör utredas närmare då det inte omfattats av direktiven för den aktuella utredningen.

Länsstyrelsen tillstyrker införande av ett skyndsamhetskrav för socialnämndens ansökan eller anmälan om en särskilt förordnade

1

<https://skr.se/skr/ekonomijuridik/juridik/halsoochsjukvardskolasocialtjanst/socialrattslsochassistansersattning/socialratt/stallforetradareforbarnutanvardnadshavaresomarkvotflyktingar.51920.html>

vårdnadshavare. I ett sådant krav anser Länsstyrelsen att det även bör framgå att socialnämnden i sin ansökan till tingsrätten också bör yrka på ett interimistiskt beslut om vårdnadsöverflytt.

De som medverkat i beslutet

Beslutet har fattats av länsrådet Johan Blom med enhetschef Marcus Wihk som föredragande. I den slutliga handläggningen har också verksamhetschef Bengt Falemo medverkat.

Johan Blom

Marcus Wihk

Denna handling har godkänts digitalt och saknar därför namnunderskrift.